

Latina pro historiky umění 11. lekce

1/ Indikativ perfekta aktiva od 1. konjugace - opakování

2/ Indikativ perfekta pasiva od 1. konjugace

3/ Matriky

Indikativ perfekta aktiva od 1. konjugace - opakování

Přeložte z latiny do češtiny:

1/ Sacerdos reverendissimus monasterium parvum ante portas civitatis pulchrae recte fundavit.

Nejdůstojnější kněz patřičně založil malý klášter před branami krásného města.

2/ Pictores periti imagines splendoras in arce delineaverunt et imagines a rege opulento longe laudabantur.

Zkušeni malíři nakreslili na hradě nádherné obrazy a obrazy byly bohatým králem dlouze chváleny. / Zkušeni malíři nakreslili na hradě nádherné obrazy a bohatý král obrazy dlouze vychvaloval.

3/ Discipulae probae fuistis et fabulam pulchram de lingua Latina optime narravistis.

Byly jste řádné žákyně a vyprávěly jste výborně krásný příběh o latinském jazyce.

Přeložte z češtiny do latiny, použijete tvarů indikativu perfekta aktiva:

1/ Velký oheň započal mezi sloupy dlouhého kostela.

Ignis magnus inter columnas ecclesiae longae inchoavit.

2/ Svatý biskup posoudil dobrá díla zbožného sochaře.

Episcopus sanctus opera bona sculptoris pii aestimavit.

3/ Zkušeni učitelé nechválili lakomá knížata.

Magistri periti duces avaros non laudaverunt.

Domácí příprava

Kalich opata Sugera okolo 1140. The National Gallery of Art, Washington.

Suger, *De administratione*, 281: „**Comparavimus etiam prefati altaris officiis calicem preciosum de uno et continuo sardonice.**“

1/ *Větu přeložte*

Pro bohoslužby u zmiňovaného oltáře jsme také opatřili drahocenný kalich z jednoho celistvého kusu sardonixu.

2/ *U slovesa comparavimus určete mluvnické kategorie*

1. os. pl. ind. perf. akt.

3/ *Vyskleňujte slovní spojení calix preciosus. sg. calix preciōsus, calicis preciōsī, calicī preciōsō, calicem preciōsum, calix preciōse, calicē preciōsō. pl. calicēs preciōsī, calicium preciōsōrum, calicibus preciōsīs, calicēs preciōsōs, calicēs preciōsī, calicibus preciōsīs*

(281) Comparavimus etiam prefati altaris officii calicem preciosum de uno et continuo sardonice, quod est de sardio et onice, quo uno usque adeo sardii rubor a nigredine onichini proprietatem variando discriminat, ut altera in alteram proprietatem usurpare inniti estimetur.

(282) Vas quoque aliud huic ipsi materia, non forma persimile, ad instar amphore adiunximus, cuius versiculi sunt isti:

Dum libare Deo gemmis debemus et auro,
Hoc ego, Sugerius, offero vas Domino.

(283) Lagenam quoque preclaram, quam nobis comes Blesensis Theobaldus in eodem vase destinavit, in quo ei rex Sicilie illud transmiserat, et aliis in eodem officio gratanter apposuimus.

výšil tím, že předmět dále věnoval světcům. Nejasné zůstává, kdo byl zmíněný děd, a zejména kdo byl Mitadolus. K identifikaci těchto postav existují různé teorie; podle D. Gaborit-Chopin, *Suger's Liturgical Vessels*, str. 293, pozn. 34, by se v případě Mitadola mohlo jednat o přesmyčku jména Mathilde (Matéode), ženu Viléma z Akvitánie; G. T. Beech, *The Eleanor of Aquitaine Vase*, str. 3–10, identifikoval zmíněného děda jako dědečka Eleanory Akvitánské, Viléma IX. z Akvitánie, a Mitadola ztotožnil na základě španělských muslimských pramenů s posledním zaragozským králem Abú Marwán 'Abdulmalik ibn Húd 'Ajmáduddawla (1110–1130). Tento panovník podporoval aragozského krále Alfonza I. a roku 1120 velel stejně jako Vilém IX., dědeček Eleanory Akvitánské, kontingentu Alfonza I. v bitvě u Cutandy v Aragonii. Přesné okolnosti předání uvedené vázy nejsou známy, nicméně G. T. Beech chápe donaci jako „spektakulární memento neobvyklé křesťansko-muslimské spolupráce během kritické fáze rekonkvisty.“

⁷⁷⁴ Tento kalich bývá označován jako Sugerův kalich; dnes je umístěn ve Washingtonu (National Gallery of Art, Widener Collection). Srv. obr. 14 v příloze. Otázkou zůstává, zda Suger zakoupil celý kalich, nebo pouze jeho část ze sardonixu, pocházející pravděpodobně z Byzance. Byzantský vliv je patrný rovněž na výzdobě kalichu, provedení je západního typu; srv. D. Gaborit-Chopin, *Le trésor*, str. 173–176. Tepané části kalichu byly od svého zhotovení několikrát opravovány. Na nožce nádoby se původně nacházelo pět medailonů (Krista a evangelistů), ale do dnešní doby se dochoval pouze medailon s Kristem. Vyměněny byly také ztracené drahé kameny, vsazené do obvodu kalichu.

(281) Pro služby při zmíněném oltáři jsme zakoupili vzácný kalich⁷⁷⁴ z jednoho celistvého kusu sardonixu (který se skládá ze sardiu a onyxu).⁷⁷⁵ Tato jednota jde tak daleko, že se červeň sardiu, která pestře mění svou základní barvu, odráží od černi onyxu, takže se celek jeví tak, jako by se jedna barva snažila pohltit druhou.

(282) Přidali jsme ještě další nádobu z téhož materiálu,⁷⁷⁶ ta se však co do tvaru lišila. Byla podobná amfoře, a jsou na ní tyto verše:

Kameny drahé a zlato když Bohu je třeba nést v obět,⁷⁷⁷
pak tedy já, opat Suger, přináším nádobku tuto.

(283) K jiným nádobám jsme s radostí přidali také krásnou konvičku, která byla určena⁷⁷⁸ k témuž účelu. Dal nám ji hrabě Theobald z Blois v téže schránce, v níž mu ji poslal král Sicílie.⁷⁷⁹

⁷⁷⁵ Slovo sardonix vzniklo v řečtině spojením názvů dvou kamenů – červeného drahokamu sardius a bílého či černo-bílého onyxu; srv. Isidor ze Sevilly, *Etymol.* XVI,8,4. Suger vyzvedl především červeň a černí drahokamu; červená barva připomíná v alegorických výkladech tělesné utrpení mučedníků či mučednickou smrt, černá barva symbolizuje lidské soužení nebo pokoru světců; srv. Ch. Meier, *Gemma spiritalis*, I, str. 148–150, H. Šedinová, *Drahokamy Svatováclavské kaple*, str. 127–129.

⁷⁷⁶ Jedná se o známou Sugerovu nádobu, rovněž ze sardonixu (dnes je uložena v Louvru). Srv. obr. 16a v příloze. Verše na nádobě byly pozlaceny a umístěny na pozadí zhotovené v nielo. Jejich původní podoba se nedochovala. Dnešní pochází patrně z 15. století, kdy byly nádoby restaurovány. Obě sardonixové vázy, které Suger zmiňuje, pocházejí zřejmě, navzdory odlišnému tvaru, z jednoho ateliéru. Tato nádoba se zároveň svým tvarem a detaily na hrdle podobá váze Eleanory Akvitánské.

⁷⁷⁷ Srv. *IMak* 1,23; Vergilius, *Georg.* II,191. Suger již výše (*De admin.* 11), stejně jako na tomto místě, upozornil na nutnost sloužit Bohu drahými a nákladně zhotovenými nádobami.

⁷⁷⁸ Jednalo se pravděpodobně o nádobu z křišťálu, která měla tvar nádobky. Tradičně bývá ztotožňována s nádobou z křišťálu náležející do pokladnice v Saint-Denis. Nyní se nachází v Louvru; srv. D. Gaborit-Chopin, *Le trésor*, str. 163–166. Problematické je určení jejího původu. Pocházela patrně z fátimovských dílen v Káhiře, kde mohla vzniknout někdy v 10. nebo 11. století. Na jejím hrdle jsou vyobrazeni ptáci a rost-

SUGER

Spisy o Saint-Denis

Překlad, úvodní studie a poznámky
Iva Adámková

PRAHA
2006

Sloveso sum, esse – být a jeho složeniny

Indikativ prézentu, imperfekta, perfekta

Sloveso sum, esse znamená *být* a je nepravidelné jako v češtině. Koncovky jsou pravidelné, nepravidelný je kmen.

		<u>indikativ prézentu</u>		<u>indikativ imperfekta</u>		<u>indikativ perfekta</u>
sg.	1. os.	su- m <i>jsem</i>		era- m <i>byl jsem</i>		fu- ī <i>byl jsem</i>
	2. os.	e- s <i>jsi</i>		erā- s <i>byl jsi</i>		fu- istī <i>byl jsi</i>
	3. os.	es- t <i>je</i>		era- t <i>byl</i>		fu- it <i>byl</i>
pl.	1. os.	su- mus <i>jsme</i>		erā- mus <i>byli jsme</i>		fu- imus <i>byli jsme</i>
	2. os.	es- tis <i>jste</i>		erā- tis <i>byli jste</i>		fu- istis <i>byli jste</i>
	3. os.	su- nt <i>jsou</i>		era- nt <i>byli jste</i>		fu- ērunt <i>byli</i>
<u>infinitiv</u>		esse <i>být</i>				
<u>imperativ</u>	2. os. sg.		Es! <i>Bud'!</i>			
	2. os. pl.		Este! <i>Bud'te!</i>			

Indikativ perfekta pasiva, participium perfekta pasiva

Na rozdíl od přítomného systému, kde se pasivum tvoří pomocí koncovek (např. bār, āmini atp.) se v perfektním systému tvoří pasivum analytickým způsobem tj. skládá se ze dvou slov z:

a.) **participia perfekta pasiva** a b.) **tvarů slovesa esse** v příslušném čase a způsobu.

a.) **participium perfekta pasiva** – jeho podobu odvodíme od tvaru **supina** (čtvrtého slovesného tvaru ve slovníku). **Odtrhneme** od něj koncové **-um** a k vzniklému supinovému kmeni **přidáme -us, -a, um**.

<i>Slovesná řada</i>	<i>supinum</i>	<i>supinový kmen</i>	<i>participium perf. pas.</i>
delineō, āre, āvī, ātum	delineātum	delineāt-um	delinātus, a, um
aedificō, āre, āvī, ātum	aedificātum	aedificāt-um	aedificātus, a, um
ornō, āre, āvī, ātum	ornātum	ornāt-um	ornātus, a, um
laudō, āre, āvī, ātum	laudātum	laudāt-um	laudātus, a, um
fundō, āre, āvī, ātum	fundātum	fundāt-um	fundātus, a, um

Svým **zakončením** patří participium perfekta pasiva mezi **adjektiva 1. a 2. deklinace**. Se jménem, ke kterému náleží se **shoduje v rodě, čísle a pádě**.

Např. Ecclesia aedificāta - *Postavený kostel / Kostel, který byl postaven.*

Participium perfekta pasiva

Participium perfekta pasiva vyjadřuje obvykle děj pasivní a předčasný

(ten, který se odehraje před dějem hlavního slovesa / před dějem slovesa řídicí věty)

Do češtiny participium perfekta pasiva překládáme několika způsoby:

Např. fundātus, fundāta, fundātum *založený, založená, založené*

1.) **pomocí vztahné věty:** *ten, který byl založen*

Fēminae flōribus ornābant ecclēsiam fundātam. *Ženy zdobily květy kostel, který byl předtím založen.*

2.) **přídavným jménem slovesným:** *založený*

Fēminae flōribus ornābant ecclēsiam fundātam. *Založený kostel ženy zdobily květy.*

3.) **přechodníkem:** *byl založen* (přechodník je pocit'ován jako zastaralý tvar, proto ho nelze pro překlad doporučit)

Fēminae flōribus ornābant ecclēsiam fundātam. *Ženy zdobily květy kostel byl založen.*

4.) **různými příslovečnými větami podle kontextu:** *když byl založen, protože byl založen, ačkoliv byl založen*

Fēminae flōribus ornābant ecclēsiam fundātam. *Když byl kostel založen, zdobily ho ženy květy.*

Indikativ perfekta pasiva od 1. konjugace

b.) Indikativ perfekta pasiva

- Skládá se z participia perfekta pasiva a indikativu prézentu příslušné osoby slovesa esse.
- Participium perfekta pasiva se shoduje v rodě, čísle a pádě s podmětem.
- Indikativ perfekta pasiva se do češtiny **překládá minulým časem dokonavým**.

Např.

1. os. sg. ind. perf. pas. laudātus, laudāta, laudātum **sum** *byl jsem pochválen, byla jsem pochválena, bylo pochváleno*

2. os. sg. ind. perf. pas. laudātus, laudāta, laudātum **es** *byl jsi pochválen, byla jsi pochválena, bylo jsi pochváleno*

3. os. sg. ind. perf. pas. laudātus, laudāta, laudātum **est** *byl pochválen, byla pochválena, bylo pochváleno*

1. os. pl. ind. perf. pas. laudātī, laudātae, laudāta **sumus** *byli jsme pochváleni, byly jsme pochváleny, byla jsme pochválena*

2. os. pl. ind. perf. pas. laudātī, laudātae, laudāta **estis** *byli jste pochváleni, byly jste pochváleny, byla jste pochválena*

3. os. pl. ind. perf. pas. laudātī, laudātae, laudāta **sunt** *byli pochváleni, byly pochváleny, byla pochválena*

Ecclēsia ab episcopō doctō fundāta **est**.

Kostel byl založen učeným biskupem.

Sacella parva ā sacerdotē bonō fundāta **sunt**.

Malé kaple byly založeny dobrým knězem.

cvičení 2 - Indikativ perfekta pasiva od 1. konjugace - procvičování

Věty z cvičení 1 převedte do pasiva. Používejte indikativ perfekta pasiva:

1/ Sacerdos reverendissimus monasterium parvum ante portas civitatis pulchrae recte fundavit.

Nejdůstojnější kněz patřičně založil malý klášter před branami krásného města.

Malý klášter byl před branami krásného města patřičně založen nejdůstojnějším knězem.

Monasterium parvum ante portas civitatis pulchrae a sacerdote reverendissimo recte fundatum est.

2/ Pictores periti imagines splendoras in arce delineaverunt et imagines a rege opulento longe laudabantur.

Zkušeni malíři nakreslili na hradě nádherné obrazy a obrazy byly bohatým králem dlouze chváleny.

Nádherné obrazy byly na hradě nakresleny zkušenými malíři a byly dlouze chváleny bohatým králem.

Imagines splendorae in arce a pictoribus peritis delineatae sunt et a rege opulento longe laudatae sunt.

3/ Discipulae probae fuistis et fabulam pulchram de lingua Latina optime narravistis.

Byly jste rádné žákyně a vyprávěly jste výborně krásný příběh o latinském jazyce.

Krásný příběh o latinském jazyce byl výborně vyprávěn rádnými žákyněmi.

Fabula pulchra de lingua Latina a discipulis probis optime narrata est.

cvičení 2 - Indikativ perfekta pasiva od 1. konjugace - procvičování

Přeložte z češtiny do latiny, použijte tvarů indikativu perfekta pasiva:

1/ Velký oheň započal mezi sloupy dlouhého kostela.

Ignis magnus inter columnas ecclesiae longae inchoavit.

Mezi sloupy dlouhého kostela se započal velký požár.

Ignis magnus inter columnas ecclesiae longae inchoatus est.

2/ Svatý biskup posoudil dobrá díla zbožného sochaře.

Episcopus sanctus opera bona sculptoris pii aestimavit.

Dobrá díla zbožného sochaře byla posouzena svatým biskupem.

Opera bona sculptoris pii ab episcopo sancto aestimata sunt.

3/ Zkušení učitelé nechválili lakomá knížata.

Magistri periti duces avaros non laudaverunt.

Lakomá knížata nebyla pochválena zkušenými učiteli.

Duces avari a magistris peritis laudati non sunt.

Matriky

Matriky patří k základním pramenům poskytujícím **biografické údaje** vztahující se k tvůrcům či objednavatelům uměleckých děl.

V Čechách matriky vedeny na základě rozhodnutí pražské synody od roku 1605, na Moravě již od roku 1591. Od r. 1614 přibyly zápisy o úmrtí. Jazyk zápisů – čeština, němčina, latina
Všichni faráři tak měli povinnost vést knihy manželství (**libri matrimoniorum**), knihy zesnulých (**libri defunctorum**) a knihy narozených (**libri baptisatorum**)

Pravidelné vedení matrik se však datuje až do období po třicetileté válce. Často jsou pak všechny tři agendy vedeny ve třech oddílech jedné knihy.

V oddílu narozených se uvádí: rok, měsíc a den křtu dítěte, jméno a příjmení otce a jméno matky, jméno a příjmení kmotrů a kmoter (conpater/conmater) a svědkové (testes).

V oddílu oddaných se uvádí: datum svatby, jména a příjmení snoubenců, rodičů, svědků, jméno oddávajícího a jak a kdy byly provedeny ohlášky.

V oddílu zemřelých se uvádí: datum pohřbu, jméno a příjmení zemřelého, přibližný věk zemřelého, způsob zaopatření knězem, jméno pohřbívajícího.

Matriky

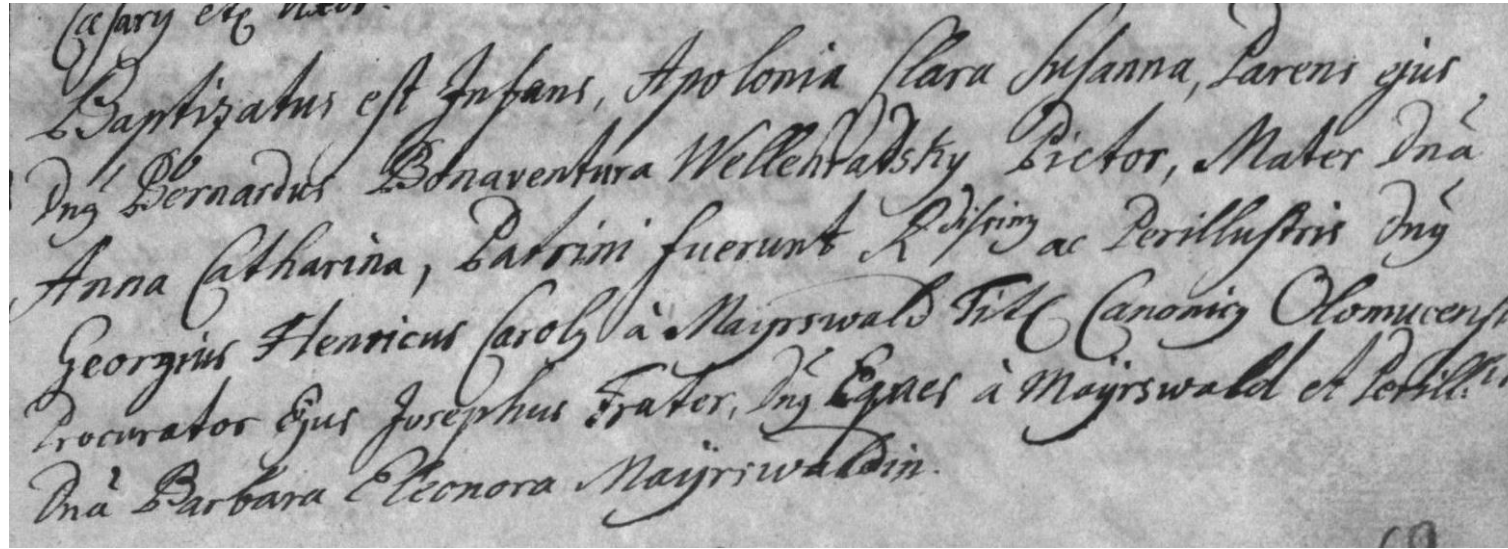
*Baptizatus est infans, Apollonia Clara Susanna, Parens eius
Dns Bernardus Bonaventura Vellehradsky Pictor, Mater Dna
Anna Catharina, Patrim fuerunt R. Disting ac Perillustri Dng
Georgius Henricus sacob. à Mayrswald Till Canonic Olomucensis
Procurator eius Josephus Frater, Dng Eques à Mayrswald et Perillu
Dna Barbara Eleonora Mayrswaldin.*

Zápis o křtu Apolonie Kláry Zuzany, dcery malíře Bernarda Bonaventury Velehradského dne 30. září 1708 v kostele sv. Petra a Pavla v Olomouci na Předhradí, dokládá působení malíře v Olomouci ve službách pánů z Mayerswaldu, mecenášů umění. ZA Opava, pobočka Olomouc, Matrika narozených kostela sv. Petra a Pavla v Olomouci z let 1667-1753, O-I-1, s. 132.

Anděl Strážce, 1708, Tištin, nejstarší signovaný obraz malíře Bernarda Bonaventury Velehradského (1654-1729).

Matriky

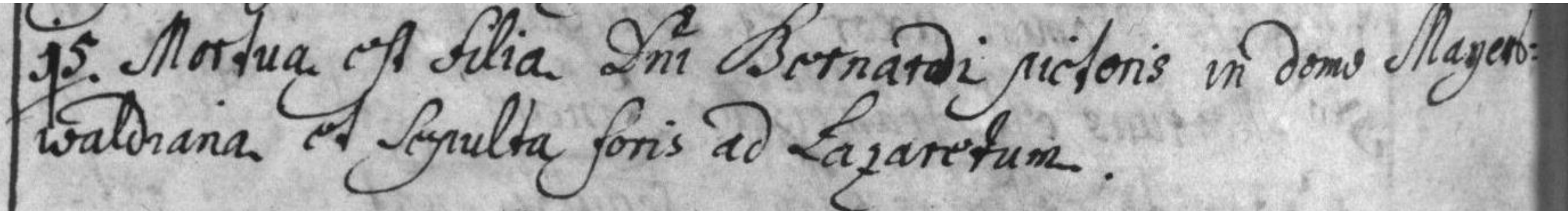
Baptizatus est Infans, Apolonia Clara Suzannna, Parens ejus / D(omi)n(us) Bernardus Bonaventura Wellehradsky Pictor, Mater D(omi)na / Anna Catharina, Patroni fuerunt R(everen)dissim(us) ac Perillustris d(omi)n(us) / Georgius Henricus Carol(us) a Mayrswald Tit(ularis) Canonic(us) Olomucensis / Procurator Ejus Josephus Frater, D(omi)n(us) Eques a Mayrswald et Perill.(ustr)is / D(omi)na Barbara Eleonora Mayrswaldin.

Bylo pokřtěno dítě, Apolonie Klára Zuzana, otcem je malíř pan Bernard Bonaventura Velehradský, matkou paní Anna Kateřina, patrony byli nejdůstojnější a nejvznešenější pan Jiří Jindřich Karel z Mayerswaldu, jeho správce bratr Josef z Mayerswaldu a nejjasnější paní Barbora Eleonora z Mayerswaldu.

Domácí příprava

Cvičení 11

ZA Opava, pobočka Olomouc, Matrika zemřelých kostela sv. Petra a Pavla v Olomouci z let 1667-1753, sig. O-I-1, s. 882. Zápis k 15. srpnu 1715

- 1/
 - a) Přepište zápis z matriky zemřelých podle zásad transkripce latinských textů.
 - b) Pokuste se porozumět smyslu zápisu a přeložte ho do češtiny.
 - c) Uveďte, jaké informace z textu zápisu může historik umění využít a k čemu.

- 2/ **V zápisu** o křtu dcery malíře Bernarda Bonaventury Velehradského (ZA Opava, pobočka Olomouc, Matrika narozených kostela sv. Petra a Pavla v Olomouci z let 1667-1753, O-I-1, s. 132) **najděte všechny tvary indikativu perfekta pasiva a určete mluvnické kategorie.**

Baptizatus est Infans, Apolonia Clara Suzanna, Parens ejus / D(omi)n(us) Bernardus Bonaventura Wellehradsky Pictor, Mater D(omi)na / Anna Catharina, Patroni fuerunt R(everen)dissim(us) ac Perillustris d(omi)n(us) / Georgius Henricus Carol(us) a Mayrswald Tit(ularis) Canonic(us) Olomucensis / Procurator Ejus Josephus Frater, D(omi)n(us) Eques a Maýrswald et Perill.(ustr)is / D(omi)na Barbara Eleonora Maýrswaldin.

- 3/ Převeďte do plurálu větu (nová slovní zásoba baptizō, āre, āvī, ātum *křtít*)
Baptizatus est Infans.